

Et godt værktøj til målrettet hundeavl

Den nye mentalbeskrivelse og den tilhørende raceprofil giver specialklubberne nye og bedre muligheder for at sikre avl på mentalt racetypiske hunde

Tekst og fotos: Journalist Sten Søndergaard, HUNDEN 22.09.1998

Målet for enhver seriøs opdrætter er at avle fysisk og psykisk sunde hunde med racetypisk eksteriør og mentalitet. En sådan overordnet målsætning er der næppe mange, der vil være uenige i, og spørgsmålet er da også, hvordan man udmønter en sådan målsætning i praksis. Det kræver viden, og det kræver brugbare værktøjer.

Ønsket om at fastholde de enkelte racers individuelle særpræg og karakteristiske udseende var vel i virkeligheden formålet med oprettelsen af de mange nationale kennelklubber i slutningen af forrige århundrede og begyndelsen af dette. Midlet, eller værktøjet, om man vil, var og er de mange eksteriørudstillinger, hvor kyndige dommere gennem deres præmiering udpeger de bedste individer, ikke blot på baggrund af en vurdering af den enkelte hunds racetypiske udseende, men også ud fra hundens anatomiske kropsbygning og bevægeapparat samt hundens hele udstråling af fysisk og psykisk sundhed.

Hvad angår den fysiske sundhed har kennelklubber over hele verden, også Dansk Kennel Klub, gjort et stort arbejde i mange år. Tænk blot på de kollektive øjenundersøgelser og indsatsen mod hofteledsdisplasi, for at nævne nogle af mest kendt eksempler.

Mens eksteriør, anatomi og fysisk sundhed i øvrigt er størrelser, der kan beskrives konkret, har det i praksis vist sig vanskeligere at håndtere begrebet mentalitet. Det er mere ukonkret, og der mangler til dels et alment udbredt og anerkendt sprog til at beskrive begrebet. Det er også vanskeligt at skaffe sig et præcist værktøj til brug for beskrivelsen.

Mentalbeskrivelsen

Som omtalt i forrige nummer af HUNDEN, har svenske hundefolk og adfærdsforskere gjort en pionerindsats på dette område siden Anden Verdenskrig, koncentreret om Statens Hundeskole og med *Sven Järverud* som drivkraft. Resultatet er en mentalbeskrivelse, der har udviklet sig fra at være en test af den enkelte hunds egnethed til en bestemt opgave, for eksempel som tjenestehund i politiet, til at blive et værktøj til afdækning af arvelige, mentale egenskaber og dermed et udvælgelsesværktøj til brug for et bevidst og målrettet avlsarbejde.

Som bestyrelsesmedlem i Dansk Kennel Klub og formand for mentalbeskriverudvalget *Erling Olsen* sagde i forrige nummer af HUNDEN, så ser DKK det som sin naturlige opgave at arbejde for sunde, stærke, eksteriørmæssigt korrekte hunde med et godt temperament og de mentale egenskaber, som er typiske for den pågældende race. DKK besluttede derfor i sin tid at indføre den svenske inspirerede karaktertest som et tilbud til specialklubberne. Indhøstede erfaringer og forskning gør, at karaktertesten nu afløses af den svenske *MUH-test* (MentalUnghundeBeskrivning), som i Danmark blot kaldes *Mentalbeskrivelsen*.

Arvelige egenskaber

Mentalbeskrivelsens formål er at beskrive en række *arvelige* funktionskredse hos de testede hunde, så vidt muligt rensat for tillærte, altså *miljøbetingede* egenskaber og færdigheder.

Dermed adskiller mentalbeskrivelsen sig fra andre tests eller prøver, hvor det er den enkelte hunds individuelle adfærd og færdigheder, der vurderes, uden man skelner imellem, hvad der er arv og hvad der er miljø. Jagt- og brugsprøver hører for eksempel til i denne kategori.

En funktionskreds er et sæt af handlinger hos hunden, som tilsammen danner en bestemt adfærd. Lad os tage et forenklet eksempel: Hunden får øje på et muligt bytte ude i skoven. Den løber i retning af byttet, som i mellemtiden er forsvundet. Hunden aktiverer derfor sin næse og får fært af byttet, mens den fortsætter sit løb. Den opsporer byttet, sætter i et spring og griber byttet med tænderne, rusker byttet forsvarligt og bærer det eventuelt hjem.

Tilsammen danner de samarbejdende funktioner, nemlig observationen, løbet, opsporingen, springet, grebet og drabet samt den eventuelle hjemtransport en helhed, som vi kalder jagtadfærd. I dette tilfælde blev jagtadfærden sat i gang af en bytteobservation, altså en udefra kommende *stimulation*.

Tærskelværdier

I tilfældet med vores hund var et enkelt glimt af byttet nok til at udløse jagtadfærden, mens andre hunde knap nok ville have drejet hovedet.

Det har noget at gøre med hundens *tærskelværdi* for jagt. En hund med lav tærskelværdi for jagt behøver kun en svag stimulation, før jagtadfærden udløses, mens en hund med høj tærskelværdi behøver en kraftig stimulation, før den begynder at jage. Vi kan sige, at tærskelværdien er et udtryk for en *hæmning* af en bestemt adfærd. Hæmning er nødvendig, for uden den ville hunden blive er værgeløst bytte for den konstante stimulation, den udættes for. Uden hæmning ville hunden lege, jage, forsvare sit territorium, slås for sin position i flokken og parre sig i et væk ved den mindste anledning, indtil den stressede sig selv ihjel.

Adfærdsforskning viser, at tærskelværdien for en bestemt adfærd er medfødt, altså en del af de genetiske informationer, en hund giver videre til sit afkom. Det betyder også, at tærskelværdierne i den enkelte hund ligger fast og ikke kan ændres, for eksempel gennem social erfaring eller træning. Da tærskelværdierne er styrende for hundens adfærd, giver det god mening at beskrive den enkelte hunds tærskelværdier for en række udvalgte adfærdsmønstre, hvis vi ønsker et billede af, hvad netop denne hund giver videre til sit afkom.

Og det er netop, hvad der sker i mentalbeskrivelsen.

Prioritering

Nu vil nogle formodentlig indvende, at det ikke kan passe, at tærskelværdierne for hundens adfærd ikke kan ændres gennem træning. "Vi har da lært vores hund at gøre sådan og sådan", lyder argumentet, og det er naturligvis rigtigt, at vi er i stand til at styre vores hunds adfærd gennem opdragelse og træning. Det er imidlertid ikke tærskelværdierne, vi flytter på gennem træning af hunden, men derimod intensiteten af den stimulation, der er nødvendig for at udløse en bestemt adfærd.

De adfærdsmønstre, der kan beskrives, vil altid kun være et lille udvalg af den lange kæde af adfærdsmønstre, der tilsammen udgør hundens hele liv. At give et fuldt dækkende billede vil være umuligt i praksis, så vi er nødt til at prioritere de former for adfærd, der er vigtigst i hundens samspil med mennesket.

Resultatet af prioriteringen er blevet, at mentalbeskrivelsen omfatter hundens kontaktvillighed, håndterbarhed, legelyst og jagtlyst, aktivitetsniveau og reaktion på to forskellige former for overraskelser, dels en visuel og dels en akustisk. Desuden beskrives hundens revirforsvar og endelig hundens reaktion på en pludselig, skarp lyd.

Testmodeller

Selve mentalbeskrivelsen består ligesom den gamle karaktertest af en række testsituationer eller med et bedre udtryk, et antal *testmodeller*.

Hver enkelt testmodel er udformet på baggrund af mange års erfaring, så den stimulerer hunden til en bestemt adfærd. Da det er hundens tærskelværdi for den bestemte adfærd, der skal beskrives,

nytter det ikke, at stimulationen er så kraftig, at den udløser adfærden hos praktisk taget alle hunde. Tværtimod skal stimulationen være så nøje afmålt, at den ikke udløser adfærden hos en hund med høj tærskelværdi, mens adfærden udløses hos en hund med lav tærskelværdi. Desuden skal testmodellerne være så simple, at de kan udføres ensartet fra test til test. Ellers bliver resultaterne selvsagt upræcise og ubrugelige.

Kontaktvillighed

Mentalbeskrivelsen indledes med testmodellen *kontaktvillighed*. Føreren går med hunden i løs line gennem en flok passive mennesker og videre ud til en *testleder*, som også forholder sig helt passiv i den første del af momentet. Tager hunden ikke selvstændig kontakt, stimuleres den efterfølgende til at tage kontakt med testlederen.

Håndtering

Næste testmodel er *håndtering*. Når hunden har fået lejlighed til at konstatere, at testlederen er et venligt menneske, går testlederen en kort tur med hunden i line, hvorefter testlederen berører hunden. I praksis sker det ved at kontrollere hundens øretatovering – eller ved at konstatere, at hunden ikke er tatoveret.

Leg

Herefter indleder hundefører og testleder en *leg*, hvor der tre gange kastes en sæk eller en klud mellem hundefører og testleder. Så kastes sækken ud til siden, hvor hunden har mulighed for at få fat i den. Legen gentages tre gange, og sidste gang forsøger testlederen at få en trækkeleg i gang med hunden.

Jagt

Hundens *jagtlyst* beskrives ved hjælp af en lidt mere kompliceret testmodel, hvor en kunstig "hare" i form af en hvid klud trækkes i zig-zag mellem et antal stålrør. Her beskrives både jagtens intensitet og selve byttefangsten. Momentet gennemføres altid to gange.

Aktivitet

I dette moment beskrives hundens *aktivitetsniveau*, eller måske rettere hundens reaktion på uventet passivitet. Hundeføreren står absolut passiv i tre minutter med hunden i løs line i et terræn, der byder på forskellige aktivitetsmuligheder for hunden.

Visuel overraskelse

I denne testmodel beskrives hundens reaktion på en *pludselig overraskelse*. Hund og fører går i rask tempo frem mod en skjult kedeldragt, der pludseligt trækkes op, når hunden er fire meter foran. Hundens umiddelbare reaktion, der kan svinge fra direkte angreb til ukontrolleret flugt, beskrives sammen med eventuel trusselsadfærd. Herefter holdes kedeldragten i ro, og man beskriver hundens evne og lyst til at undersøge, hvad der forskrækkede den. Til sidst beskrives eventuel tilbageværende skræk i hunden ved at iagttage hundens reaktioner, når den sammen med føreren går tre gange frem og tilbage forbi kedeldragten.

Akustisk overraskelse

I næste testmoment beskrives hundens reaktioner på en *pludselig, skramlende lyd*. Hund og fører går forbi en bølgeplade, og når hunden netop har passeret, falder en lang kæde ned over pladen med en lang, skramlende lyd. Først beskrives hundens umiddelbare reaktion, og derefter hundens evne og lyst til at undersøge årsagen til lyden. Også i dette moment beskrives eventuel tilbageværende skræk i hunden ved at lade hund og fører gå tre gange frem og tilbage forbi pladen.

Revirforsvar

I næste testmoment beskrives hundens reaktion og eventuel trusselsadfærd over for to hvidklædte *spøgelser*, der skiftevis bevæger sig stereotypt frem mod hund og fører, indtil de fire meter foran hunden standser, drejer sig og indtager en passiv positur. Nu tages linen af hunden og dens evne og lyst til at tage kontakt med spøgelserne beskrives.

Pludselig lyd

Mentalbeskrivelsens afsluttes med at beskrive hundens reaktion på en pludselig, skarp lyd i form af *skud*, først i aktivitet og dernæst, mens hunden står passiv i linen. Der skydes i alt fire gange.

Testpersonalet

Selve testen gennemføres af fire personer, hvor de to er uddannede mentalbeskrivere og to er figuranter. Den ene mentalbeskriver iagttager hunden og noterer hundens reaktioner på et *testskema*, mens den anden mentalbeskriver fungerer som testleder. Figuranterne har mere praktiske funktioner, blandt andet at sørge for, at den kunstige hare bevæger sig, at kedeldragt og den skramlende lyd kommer på det rigtige tidspunkt, ligesom figuranterne fungerer som spøgelser.

Raceprofilen

Men før mentalbeskrivelsen kan bruges som et værktøj i avlsarbejdet, er det nødvendigt at opstille en målsætning for avlen. Vi må gøre os klart, hvilken type hund, vi ønsker.

Denne målsætning vil og skal naturligvis variere, alt efter hundens race. Mens høj jagtlyst er en ønskværdig egenskab hos en jagthund, er det måske knap så ønskværdigt hos en decideret selskabs- eller familiehund. Og mens stor lyst hos hunden til at tage stormende kontakt til fremmede mennesker kan være charmerende hos en lille hunderace, kan en overdreven kontaktvillighed medføre uønskede situationer, hvis der er tale om en stor brugshund.

Derfor er det nødvendigt, at specialklubber, der ønsker at bruge mentalbeskrivelsen som et værktøj i avlsarbejdet, også gør sig klart, hvilke adfærdsmønstre, der er ønskværdige for netop deres race og hvilke adfærdsmønstre, der er uønskede.

Det sker gennem udarbejdelsen af en *raceprofil*, som fastlægger netop denne bestemte races ideelle reaktion i hvert enkelt af de testsituationer, som hunden udsættes for under mentalbeskrivelsen.

Grafisk diagram

Når hunden mentalbeskrives, sker det ved at iagttage hundens reaktioner på den påvirkning eller stimulation, den udsættes for i testsituationen. Mentalbeskriveren benytter et særligt testskema, der oplister fem forskellige reaktionsmuligheder i hver enkelt testsituation. Iagttagelsen af hundens reaktion noteres simpelt hen på skemaet med et kryds i den tilsvarende rubrik.

Raceprofilen udarbejdes i princippet på samme måde. I samarbejde med en af DKK's mentalbeskrivere gennemgår specialklubben beskrivelsesskemaet og fastlægger racens ideelle reaktion i hver enkelt testsituation. Idealreaktionen krydses af på beskrivelsesskemaet og tilsammen danner krydserne en profil, der ikke blot kan markeres på beskrivelsesskemaet, men som også kan udtrykkes grafisk i form af en kurve, et søjlediagram eller et *spindelvævsdiagram*, som er den mest anvendte form.

På samme måde kan den enkelte hunds testresultater omsættes til et diagram, og så er det tydeligt at se sammenfald og afvigelser fra raceprofilens idealkurve.

Arbejdet med at fremstille diagrammerne sker ved hjælp af edb. Når hver enkelt hunds testresultater er tastet ind i edb-maskinen, er det stort set kun fantasien, der sætter grænser for, hvilke resultater, der kan hentes ud. Maskinen giver mulighed for at sammenligne samtlige testede hunde af en bestemt race med den fastlagte raceprofil eller sammenligne et antal kuld efter en bestemt hanhund med hanhunden selv eller med raceprofilen.

Dermed bliver mentalbeskrivelsen for alvor et brugbart redskab i avlsarbejdet, når specialklubben har fået mentalbeskrevet et tilstrækkeligt antal hunde.

Raceprofil rottweiler (*ligger som en TIFF-fil på disketten*)

Rottweilerklubben deltog som en af fire specialklubber i et pilotprojekt i foråret, hvor der blev mentalbeskrevet et antal hunde. De øvrige specialklubber var Dansk Hovawartklub, Dansk Dalmatinerklub og Bouvier-gruppen under Klubben for Hyrde- Kvæg- og Gårdhunde uden Specialklub.

De fire klubber har alle udarbejdet en raceprofil for deres specifikke race, og efterfølgende er de gennemsnitlige resultater for de testede hunde blevet lagt ind i diagrammet. Raceprofilen er lagt ind som det gule felt, mens testresultaternes gennemsnit vises med en blå streg.

Diagrammet for rottweiler viser, at der er god overensstemmelse mellem ønskeprofilen og testresultaterne, hvad angår kontaktvillighed (1), håndtering (1b & 1c) og legelyst (2a), mens hundenes lyst til at gribe legegenstanden (2b) og trække i den (2c) ligger lavere end det, rottweilerklubben ønsker.

Farten under jagten (3a) svarer meget godt til ønskeprofilen, mens det kniber en smule med byttefangsten (3b).

Aktivitetsniveauet (4) ligger til gengæld pænt.

Større afvigelser ser vi på den visuelle overraskelse, hvor hundene har en noget større tendens til flugt (5a) end ønsket, ligesom trueadfærden (5b) ligger højere. De testede rottweilers lyst og evne til selv at undersøge det, der overraskede dem (5c) ligger betydeligt lavere end ønskeprofilen, mens kontrollen af tilbageværende skræk (5d) viser pæn overensstemmelse med det ønskede.

Samme billede ser vi, når vi kommer til den pludselige lyd. Hundene har større tendens til flugt (6a) og langt mindre lyst til at undersøge skrammelpladen (6b) end ønsket. Derimod falder resultaterne ved kontrollen af tilbageværende skræk (6c) fint sammen med raceprofilen.

Ved spørgelserne viser det sig også, at hundene har lidt større tendens til flugt (7a) end ønskeligt, mens trusselsadfærden (7b) er ideel. Til gengæld har de testede hunde ikke den lyst til at tage kontakt med de passive spørgsmål (7c), som raceprofilen lægger op til.

Endelig er der reaktionen på skarp lyd (8), hvor de testede rottweilers reaktion er nær det ideelle. Diagrammet er baseret på en begrænset antal hunde, men holder resultaterne, når der er testet et større antal, er det klart, at specielt flugttendenserne er noget, opdrætterne i rottweilerklubben bør være specielt opmærksomme på.

Billedtekster:

Dias 1:

Uddannelsen af næste hold mentalbeskrivere er i gang. Der blev holdt grundkursus i DKK's lokaler på Solrød Strand 12. og 13. september med en lille snes deltagere og med Frank Naumann fra politiets tjenestehundeafdeling som en af instruktørerne.

Dias 2:

I forbindelse med grundkurset for mentalbeskrivere blev testen demonstreret af mentalbeskriver Helle Hansen (tv) og med DKK's adfærds konsulent Lise Lotte Christensen som hundefører. Her er de i gang med legen.

Dias 3:

Den kunstige hare på jagtmomentet er en bevidst mindre stimulation af hundens jagtlyst, end et levende stykke vildt ville have været. Den sorte labrador retriever på billedet synes da også nærmest at overveje, om det er ulejligheden værd at løbe efter.

Dias 4:

Mentalbeskriver Helle Mulvad kalder som testleder spørgelserne frem, mens mentalinstruktør Frank Naumann giver rollen som hundefører.

Dias 5:

(arkivfoto Erling Olsen)

Formand for mentalbeskriverudvalget Erling Olsen:

- Det er DKK's opgave at arbejde for fysisk og mentalt sunde, racetypiske hunde, og derfor ser DKK det som en naturlig del af sin opgave at få den nye mentalbeskrivelse i gang i Danmark. Vi afvikler yderligere otte pilottests med deltagelse af interesserede specialklubber, inden mentalbeskrivelsen forhåbentlig i forsommeren 1999 kan stilles til rådighed for alle interesserede specialklubber.